

dějiny křesťanství – úvod

— a. e. mcgrath —

Text poskytuje kromě přehledu západního vývoje tohoto náboženství také souhrn související problematiky týkající se Asie, Latinské Ameriky a Afriky. Časový rozsah dvou tisíciletí a kombinace teologického, historického a kulturního hlediska umožňuje sledovat vývoj všech tří větví křesťanství, katolictví, protestantství a pravoslaví, a vyložit vztah k židovství v kontextu. Vztah křesťanství v dějinách je zkoumán jak v ohledu vůči jednotlivci, společnosti, politice a intelektuálnímu myšlení, tak například i umění, architektuře a přírodním vědám. Pro větší přehlednost je materiál rozčleněn do celistvých dějinných období.

volvox globator

ALISTER E. McGRATH
Dějiny křesťanství – Úvod

ALISTER E. McGRATH

Dějiny křesťanství – Úvod

VOLVOX GLOBATOR

Alister E. McGrath
Christian History. An Introduction

přeložila Markéta Hofmeisterová

Copyright © Alister E. McGrath 2013
Translation © Markéta Hofmeisterová, 2014

ISBN 978-80-7511-081-7
ISBN 978-80-7511-083-1 (pdf)
ISBN 978-80-7511-082-4 (epub)

Citace z Bible: *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2008. Přeložili členové ekumenické komise pro Starý a Nový zákon.

Jak tuto knihu používat

Kniha je koncipována tak, aby sloužila jako zajímavý, přístupný a spolehlivý úvod k dvoutisíciletým dějinám křesťanství. Od svých čtenářů očekává jen nevelkou předběžnou znalost tématu a jejím cílem je co nejvíce usnadnit studium. Všechny odborné výrazy uvedené v textu a klíčové teologické debaty jsou blíže vysvětleny. Čtenáři by měli být schopni knihu používat sami, bez potřeby vnější pomoci. Nejlépe bude využita, bude-li sloužit jako pomůcka vyučovacího kurzu.

Není snadné představit na tak malém prostoru celkový přehled dvou tisíc let dějin křesťanství. Proto byla velká péče věnována zhuštění nejužitečnějších informací a jejich rozčlenění do snadno zvládnutelných oddílů. Největší přínos vám kniha poskytne tehdy, budete-li mít na paměti následujících pět bodů:

1. Kniha pojednává o dějinách celého křesťanství, nejen jedné církve.
2. Její látka je rozčleněna na jednotlivá historická období, která odpovídají struktuře většiny bakalářských a magisterských vysokoškolských přednášek.
3. Zvládnout tak velké množství historického materiálu umožnilo zapojení principu „selektivní pozornosti“.
4. Text informačně čerpá z té nejlepší současné anglickojazyčné odborné literatury, která je často mírnou úpravou starších děl. To nás občas nutí dívat se na věci ze zcela odlišného hlediska.
5. Kniha je záměrně vytvořena tak, aby sloužila jako pouhý úvod. Neusiluje o to být zcela vyčerpávajícím ani zevrubným přehledem tématu.

Každý z těchto bodů je třeba vysvětlit trochu blíže.

Zprvė, tato kniha pojednává o dějinách *křesťanství*. Nejde o další dějiny *církve*, které by přibližovaly instituční historii jednotlivých denominací. My se zde soustředíme na vývoj křesťanství a jeho vliv na kulturu. Uděláme

vše pro to, abychom pokryli všechna klíčová témata církevních dějin. Někdy však budeme muset jejich hranice překročit a probrat i takové otázky, jako je vzájemný vliv křesťanství a umění, literatury a vědy. Budeme uvažovat, jak důležitý byl Druhý vatikánský koncil pro podobu katolicismu na konci dvacátého století, nebo jaký byl význam spisovatele C. S. Lewise pro osobnější přístup ke křesťanství v tomtéž období.

Zadruhé je třeba mít na paměti, že jakékoli rozdělení dějin do „epoch“ nebo „období“ je do jisté míry podružné. Slovy Georgeho Macauleye Trevelyana (1876–1962), význačného cambridgeského historika, který tento bod velmi dobře zdůraznil již před dvěma generacemi:

Oproti datům nejsou historická období fakta. Jsou to retrospektivní pojmy, které si vytváříme k pojmenování událostí v minulosti a které jsou užitečné k usměrnění diskuse. Velmi často však dochází k tomu, že svádějí úvahy o historii na scestí.

S Trevelyanovým názorem nemůžeme než souhlasit. Diskutovat o detailech rozdělení dějin na jednotlivé periody je navíc prospěšné. Vznikají otázky jako například: Kdy přesně začíná středověk? Nebo kdy končí? A skutečně na tom záleží?

Místo bezcílného „těkání“ staletími je však stále lepší pokusit se uspořádat materiál do přijatelných oddílů nebo bloků. Už jen proto, že existuje obecný konsenzus ohledně povšechného členění dějin křesťanství pro vyučovací účely. Pokud budete tuto knihu používat jako pomůcku při přednáškách, velmi snadno přijdete na to, jak ji co nejlépe vytěžit. Dějiny křesťanství zde rozdělujeme do pěti obsáhlých oddílů, které odpovídají náplni přednášek na mnoha vysokých školách a seminářích:

1. Období rané církve (které se někdy dodnes říká „patristická éra“). V této době začíná křesťanská víra získávat v oblasti Středomoří významné stoupence.
2. „Středověk“. Období dějin křesťanství v západní Evropě, které bylo svědkem významného kulturního a intelektuálního rozvoje. Do tohoto období patří myšlenkový proud známý pod názvem „renesance“.
3. Věk reformace. V tomto dějinném období došlo v zá-

padní Evropě ke zrodu protestantismu a upevnění katolicismu, a nakonec k náboženským válkám.

4. Novověk. Tento oddíl se soustředí na vývoj křesťanství v 18. a 19. století. I když se rozsah našeho pojednání týká celého světa, pozornost zde zaměříme zejména na vývoj v západní Evropě a Severní Americe, který vyvrcholil vypuknutím první světové války, probíhající v letech 1914–1918.
5. Dvacáté století. Poslední oddíl se zaměřuje na dramatické změny podob celosvětového křesťanství, ke kterým došlo ve století po konci první světové války, včetně pojednání o důležitém vývoji v Africe, Jižní Americe a Asii.

Zatřetí je potřeba si uvědomit, že kniha je založena na principu *selektivní pozornosti*. Připouštíme, že je nemožné učinit zadost všemu, co se událo za dvoutisícileté historie křesťanství, a klademe si za cíl nebrat v potaz veškeré dějinné detaily a zdůraznit spíše obecnější historická schémata. Vposledku chce text čtenářům přiblížit významné změny v dějinách křesťanství a – tam, kde je to možné – doložit je zajímavými příklady nebo důležitými epizodami.

Kniha je tedy svým zaměřením spíše *reprezentativní* než *vyčerpávající* a čtenářům nabízí základy, na nichž je možné dále stavět. Každá ze 160 kapitol textu je zhruba stejně dlouhá (okolo jednoho tisíce slov) a mělo by je být možné přečíst za deset minut a vstřebat za dvacet.

Naším záměrem je umožnit čtenářům získat celkový přehled tématu, ne je pouze zasypat fakty. Dočtete se zde o všech orientačních bodech křesťanských dějin, to znamená o významných postavách a událostech, které by každý měl znát. A i když prozkoumáme i pár zajímavých postranních stezek nalézajících se mimo hlavní turistické tahy, primárním záměrem této příručky je zaměřit se na hlavní milníky a ujistit se, že uvidíte vše, co jste očekávali. Poté co získáte dobrou představu o hlavních bodech na mapě, budete moci objevovat další věci.

Začtvrté, tato kniha čerpá z té nejlepší současné odborné literatury, většinou publikované v posledních dvou desetiletích. Nový výzkum často nutí ke korekci látky ve starších učebnicích, což se někdy týká jen detailů, jindy

však širších otázek. Současné bádání tak odmítlo nebo radikálně změnilo některá z obecných tvrzení, se kterými se lze běžně setkat ve starších dílech – jako je například teze o „úpadku náboženství v pozdním středověku“. Tato kniha vám bude užitečným průvodcem, jehož prvořadou snahou bude poskytnout vám spolehlivý celkový přehled současného stavu bádání.

Zapáté, a nakonec: tato kniha je jen *úvod*. Slouží jako pouhý situační náčrt fascinující krajiny či cestovní průvodce do neznámé země nebo do nového města. Nemůže vám o tom místě říci vše, ale pomůže vám lépe se orientovat, porozumět tomu, co vidíte a slyšíte, a nakonec ve vás (doufejme) vzbudí touhu po dalším samostatném studiu. Až se jí prokousáte, zjistíte, že máte k dispozici velký počet podrobnějších studií.

Nejpřínosnější bude kniha tehdy, pokud ji budete číst tak, jak byla napsána. Jednotlivé oddíly jsou však samonosné, což znamená, že je možné začít kdekoli. Každý začíná představením kontextu pro látku, o níž pojednává, neboť tyto základní informace jsou třeba pro pochopení následujícího výkladu. Někdy se pro osvěžení paměti bude třeba vrátit zpět k dřívější kapitole, např. abyste si připomenuli, kdo to byl Augustin z Hippa – jak také brzy zjistíte, byl to raně církevní autor, důležitá postava náboženských dějin v období středověku a reformace. Vysvětlíme také výrazy, které budeme používat a které je třeba znát, například co znamená „patristický“.

To je vše, co potřebujete vědět, aby vám kniha byla k co největšímu užitku. Nyní jsme již plně připraveni začít.

Alister E. McGrath
King's College, Londýn
červenec 2012

Zdroj citace

- s. 6, G. M. Trevelyan. *English Social History: A Survey of Six Centuries from Chaucer to Queen Victoria*. London: Longman, 1944, s. 92.

Následující doporučený seznam literatury slouží jako vynikající celkový přehled vývoje dějin křesťanství. Tituly označené hvězdičkou (*) jsou obzvláště vhodné jakožto zajímavé nejnovější přehledy dějin křesťanství. Tituly označené dvěma hvězdičkami (**) pojednávají zejména o vývoji křesťanského myšlení.

Chidester, David. *Christianity: A Global History*. San Francisco: HarperSanFrancisco, 2000.

Ferguson, Everett. *Church History*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2005.

*González, Justo L. *The Story of Christianity*, 2 sv., San Francisco: HarperOne, 2010.

Hastings, Adrian. *A World History of Christianity*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1999.

Hill, Jonathan. *Handbook to the History of Christianity*. Oxford: Lion Hudson, 2009.

*MacCulloch, Diarmaid. *Christianity: The First Three Thousand Years*. New York: Viking, 2010.

**McGrath, Alister E. *Christian Theology: An Introduction*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2011.

McManners, John (ed.). *The Oxford History of Christianity*. Oxford: Oxford University Press, 2002.

Noll, Mark A. *Turning Points: Decisive Moments in the History of Christianity*. Grand Rapids, MI: Baker Books, 2000.

Nystrom, Bradley P. – Nystrom, David P. *The History of Christianity: An Introduction*. Boston: McGraw-Hill, 2004.

**Pelikan, Jaroslav. *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine*. 5 sv., Chicago: University of Chicago Press, 1989.

Shelley, Bruce L. *Church History in Plain Language*. Dallas, TX: Thomas Nelson, 2008.

Vidmar, John. *The Catholic Church through the Ages: A History*. New York: Paulist Press, 2005.

1

Raná církev, 100–500 n. l.

Zhruba okolo roku 60 našeho letopočtu římské úřady zjistily, že v samém srdci jejich města se objevil jakýsi nový druh tajného společenství, které velmi rychle získává stoupence. Zprávy, které k úřadům pronikly, hovořily o sektě založené na jakési tajemné a nejasné postavě nazývané „Chrestus“ nebo „Kristus“, jež měla svůj původ v jedné z nejzapadlejších a nejméně rozvinutých oblastí římské říše. Kdo to ale ve skutečnosti byl? A o čem vůbec jeho nové náboženství pojednávalo? Bylo to něco, čeho by se měly římské úřady obávat, nebo bylo bezpečné je ignorovat?

Brzy bylo jasné, že toto nové náboženské hnutí v sobě skrývá nebezpečí, že by mohlo vytvořit velké problémy. Na jeho členy byla například pohodlně svalena vina za velký požár, který v roce 64 za vlády císaře Nerona zpustošil Řím. Křesťané, které nikdo neměl moc rád, byli vhodným obětním beránkem za selhání římských úřadů, kterým se nepodařilo dostat oheň pod kontrolu a zvládnout jeho nepříznivé důsledky. O více než padesát let později podal zprávu o této události římský dějepisec Tacitus (56–117), který tuto novou náboženskou skupinu označil jako „Chrestiani“. Měli převzít svůj název od někoho, kdo se jmenoval „Kristus“ a koho dříve, za Tiberiovy vlády, popravil Pilát Pontský. Tato „zhoubná pověra“ se již dostala do Říma, kde získávala mnoho stoupenců:

Aby tedy potlačil tu pověst, nastrčil Nero jako viníky a potrestal nejvybranějšími tresty ty, jež lid pro neřestný život nenáviděl a nazýval Chrestiani. Původce toho jména Kristus byl za vlády Tiberiovy prokurátorem Pontiem Pilatem popraven. Tato zhoubná pověra byla sice prozatím utlučena, ale znova propukla nejen v Judei, kolébce toho zla, nýbrž i v Římě, kde se všechny ohavnosti nebo hanebnosti soustřeďují a nalézají hojně ctitelů. Byli tedy pochyťáni nejdříve ti, kteří se přiznávali, později však na jejich udání bylo jich převeliké množství usvědčeno, ne tak ze zločinu žhářství, jako spíše z nenávisti k lidskému pokolení. [Tacitus, *Letopisy*. Kniha patnáctá, 44, s. 434. Praha: Svoboda, 1975. Přel. A. Minařík.]

Jakkoli jsou oficiální římské zprávy o tomto hnutí zmatené a popletené, všechny se soustředily na záhadnou